

QO'lda KASHTA TIKISH SAN'ATI. TURLI XALQLAR KASHTADO'ZLIGI

Shukrulloeva Eliza Shahrulloevna
BuxDPI "Texnologik ta'lim" yo'nalishi talabasi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada qo'lda kashta tikishning kelib chiqish tarixi, an'analari, turli xalqlar kashtado'zlik san'ati tarixi haqida bayon etilgan.

Tayanch so'zlar: kashta, xalqlar, an'ana, milliy madaniyat, Markaziy Osiyo, Hindiston, Turkiya, O'zbekiston, Sharqiy Yevropa, Janubiy Osiyo

Qo'lda kashta tikish san'ati – bu ming yillik tarixga ega bo'lgan va butun dunyo xalqlarining madaniyati va an'alarida chuqur o'rin olgan hunarmandchilik san'atidir. Kashta tikish har bir xalqning milliy madaniyatini aks ettiradi va o'ziga xos naqshlar, ranglar, uslublar orqali milliy urf-odatlar va qadriyatlarni o'z ichiga oladi. Har bir mintaqaning kashtalarida o'sha yurtning tabiatiga, madaniyati va tarixiga xos belgilarning ifodasini ko'rish mumkin. Qo'lda kashta tikish san'ati – bu har bir xalqning o'ziga xosligini ifodalovchi san'at bo'lib, asrlar davomida madaniyatlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashda katta rol o'ynab kelmoqda.

Qo'lda kashta tikish san'ati uzoq asrlardan buyon dunyoning ko'plab xalqlarida rivojlangan va madaniy merosning bir qismi sifatida saqlanib kelmoqda. Har bir xalqning kashtachilik uslublari, ranglari va naqshlari ularning tarixini, an'analari va dunyoqarashini ifodalaydi.

Markaziy Osiyoda Kashtado'zlik

Markaziy Osiyo xalqlarining kashtado'zlik san'ati qadimiy tarixi va murakkab naqshlari bilan mashhur. Ayniqsa, O'zbekiston, Tojikiston va Turkmaniston kashtalari dunyoda katta qadr topgan. Bu hududlarda ko'pincha ipak va paxta matolarga rang-barang ipak iplari bilan gullar, barglar, geometriya shakllari tasvirlangan. Mashhur o'zbek kashtalarida "so'zana" deb ataladigan devorga ilingan kashta tikilgan matolar alohida o'rin egallaydi. So'zanalar oilaviy tadbirlarda, nikoh va boshqa marosimlarda bezak sifatida ishlatiladi.

Xitoy va Sharqiy Osiyo Kashtalari

Xitoyning kashtachilik san'ati ham uzoq tarixga ega bo'lib, u erda ipak yo'li orqali turli uslublar shakllangan. Xitoy kashtachiligida o'rta asrlardan boshlab ipak iplardan foydalanilgan va an'anaviy ravishda gullar, qushlar, tabiiy manzaralar tasvirlangan. Xitoy kashtachiligi ko'pincha kiyim-kechaklar, parda va boshqa uy anjomlarini bezash uchun ishlatiladi. Ayniqsa, Xitoyning Suzhou shahridagi kashtachilik texnikasi o'zining nozikligi va aniqligi bilan butun dunyoga mashhurdir.

Yevropa Xalqlarida Kashta San'ati

Yevropada kashtado'zlik asosan kiyim-kechak va uy anjomlariga bezak berish usuli sifatida rivojlangan. Misol uchun, Angliyada "cross-stitch" deb nomlangan xochchasimon kashta tikish texnikasi keng qo'llanilgan. Bu uslub o'zining soddaligi va naqshlarning



Date: 13th June-2025

oddiylikiga qaramay, chiroyli ko'rinishi bilan mashhur. Fransiyada esa "broderie" deb ataladigan nozik va murakkab kashtalar tikiladi.

Hindiston va Janubiy Osiyo Kashtachiligi

Hindiston kashtachiligi rang-barangligi va murakkabligi bilan mashhur. Hind kashtachiligida ko'pincha oltin va kumush iplardan foydalaniladi. Mashhur "zardozi" uslubi Hindistonda juda qadrlanadi. Bu uslubda oltin va kumush iplar matolarga naqsh sifatida ishlanadi va asosan bayram kiyimlarida yoki turli bayramlarda qo'llanadi.

Bugungi kunda kashtado'zlik qadimiy an'analarini saqlab qolgan holda, yangi uslublar va texnologiyalar bilan boyitilib, turli xil mahsulotlarda foydalanilmoqda. Kashtalar nafaqat milliy liboslarni bezashda, balki moda olamida, aksessuarlar va ichki interyer bezaklarida ham keng qo'llanilmoqda. Shu tariqa, kashtado'zlik san'ati nafaqat milliy madaniyatning bir qismi, balki jahon miqyosidagi dizayn va moda tendensiyalarining ajralmas qismi bo'lib qolmoqda.

O'zbekistonda kashtachilik san'ati

O'zbekistonda kashtado'zlik milliy san'atning qadimiy turlaridan biridir. O'zbek kashtachilik san'ati do'ppi, yaktak, ruyipo'sh, bolish va boshqa uy anjomlariga mohirona naqshlar tikish orqali o'z aksini topgan. Asosiy naqshlar gul, barg, quyosh shakllari bo'lib, ular odatda yorqin ranglar bilan boyitiladi. Buxoro, Samarqand, Shahrisabz va Toshkent kashtachiligi o'ziga xos naqsh va uslublar bilan mashhur. Masalan, Samarqandda "iroqi" deb ataluvchi an'anaviy tikish usuli mashhur bo'lib, unda eng asosan qizil, yashil, ko'k va qora ranglardan foydalaniladi.

Turkiyada kashtachilik

Turkiyada kashtachilik an'anasi ham boy va ko'hna tarixga ega. Turkiya kashtachiligida naqshlar juda mayda va murakkab bo'lib, asosan ipak va paxta matolari ustida tikiladi. Turkiya kashtalarida ranglar ko'p bo'lsa-da, oltin va kumush iplar ko'p ishlatiladi. Naqshlar orasida gul, barg, turli geometrik shakllar ustuvor bo'lib, ular Turkiyaning turli viloyatlarida har xil uslubda tikiladi. Masalan, Bursa va Istanbul shaharlaridagi kashtado'zlik uslublari ko'pincha jozibali gul naqshlari bilan ajralib turadi.

Hindistonda kashtado'zlik san'ati

Hindistonda kashtachilik madaniy hayotning ajralmas qismi bo'lib, turli uslublari mavjud. Misol uchun, "Kantha" uslubi Bengal mintaqasida mashhur bo'lib, asosan qo'lbola ipak va paxta matolariga tikiladi. "Phulkari" esa Panjob mintaqasiga xos bo'lib, bu uslubda rang-barang gul naqshlar tikiladi. Hind kashtachiligi ko'p hollarda yorqin ranglar va naqshlarning xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Bu yerda ishlatiladigan ranglar hayot, quvonch va tabiiy manzaralarni ifodalaydi.

Xitoyda kashtado'zlik san'ati

Xitoyda kashtachilik qadimdan buyuk san'at hisoblanadi va u turli viloyatlarda turlicha rivojlangan. Asosan ipak matolar ustida bajarilgan kashtalar juda nafis va batafsil bo'lib, ularda gullar, qushlar, ajdaho va an'anaviy shakllar ishlatiladi. Masalan, Szyansyu (Jiangsu) va Suyju (Sichuan) kashtachiligi Xitoyda mashhur bo'lib, bu viloyatlarda naqshlar yorqin ranglarda va juda mayda tikish texnikasi bilan ijro etiladi. Xitoyda



Date: 13th June-2025

kashtachilik san'ati ko'pincha ramziy ma'noga ega bo'lib, baxt, boylik va uzoq umrni ifodalovchi belgilar bilan boyitiladi.

Markaziy Osiyoda kashtachilik

Markaziy Osiyo xalqlarida kashtado'zlik san'ati keng tarqalgan. O'zbekiston, Tojikiston, Qirg'iziston, Turkmaniston va Qozog'iston kabi davlatlarda har bir mintaqaning o'ziga xos naqshlari mavjud. Bu naqshlar odatda geometrik va o'simlik shakllari asosida bo'lib, xalq hayoti va madaniyati bilan chambarchas bog'liqdir. Masalan, turkmanlarning kashtachilik san'ati bir qancha an'anaviy naqshlarni o'z ichiga oladi va ko'pincha qizil rangda ishlanadi.

Kashtachilik san'ati ko'plab xalqlarda faqat an'ana yoki hunarmandchilik emas, balki moddiy va ma'naviy meros hisoblanadi. Hozirda ko'plab kashtachilik uslublari milliy kiyimlar, uy bezaklari va hatto moda sanoatida keng qo'llanilmoqda. Zamonaviy dizaynerlar va hunarmandlar milliy naqshlarni qayta tiklash va saqlash uchun ishlamoqda. Shu sababdan, kashtachilik san'ati nafaqat o'tmishni eslatib turuvchi xotira balki, bugungi kunda ham ko'plab xalqlarning madaniy o'ziga xosligini namoyish qiluvchi san'at turi sifatida rivojlanmoqda.

Xulosa

Qo'lda kashta tikish san'ati dunyoning turli xalqlarida o'ziga xos va betakror naqsh va uslublarga ega bo'lib, bu san'at turli xalq an'analari va ma'naviy qadriyatlarini aks ettiradi. Har bir mintaqada kashtachilik an'anasi tabiiy sharoit, madaniyat va xalq hayot tarzi bilan bog'liq holda rivojlanib kelgan. Shu sababli, kashtado'zlik dunyo xalqlarining o'ziga xosligini, boy tarixiy va madaniy merosini ifodalashda muhim o'rin egallaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Xalq hunarmandchiligi namunalarini takomillashtirish va rivojlantirish (zar-do'zlik san'ati misolida) R.D.Dilmurodovna, E.R.Tohirovich, Ijodkor o'qituvchi 3 (27), 9-12
2. The Importance of Using Graphics Programs in The Design of Sewing Items. R.E. Tohirovich, R.D. Dilmurodovna, R.D. Muminovna Web of Teachers: Inderscience Research 1 (3), 5-8
3. TYPICAL MISTAKES MADE BY STUDENTS WHEN MAKING DRAWINGS IN THE ENGINEERING GRAPHICS DISCIPLINE R.E. Tohirovich, R.D. Dilmurodovna E-Conference Globe, 339-343
4. MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA MASHGULOTLARNI TASHKIL ETISH R.O Jaxonovna, R.E Tohirovich, R.D Dilmurodovna BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI 2 (1), 321-327
5. Texnologiya ta'limi praktikumi fanini o'qitishda innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llash imkoniyatlari D.D. Rayimova, S.I.Bahronova, D.M. Ruziyeva, N.U. Davlatova Educational Research in Universal Sciences 2 (5), 616-619
6. Innovative Technologica: Methodical E.T. Rustamov, D.D Rayimova Research Journal 2 (06), 37



Date: 13th June-2025

7. Characteristics of technical creativity in technological education. Innovative technologica methodical research journal. 2021 E.T.Rustamov, D.D Rayimova, M.J Jabborova, ..B-37-41
8. Rustamov, Erkin Toxirovich, and Nozim Qayumovich Idiyev. "CHIZMA BAJARISHDA OQUVCHILAR YOL QOYADIGAN TIPIK XATOLAR." Интернаука 20-2 (2018): 58-60.
9. Рустамов, Эркин Тохирович, and Джамал Рашидович Уринов. "НАХОЖДЕНИЕ ТЕНИ МНОГОГРАННИКОВ В ОРТОГОНАЛЬНЫХ ПРОЕКЦИЯХ." COVID-19 и современное общество: социально-экономические последствия и новые вызовы. 2020.
10. B. Sh. I., Dilmurodovna, R. D., Tohirovich, R. E., & Norjona, P. (2023). TEXNOLOGIYA FANINI O 'QITISHDA INTERFAOL USULLARNI QO'LLASH METODIKASI. Ta'lim fidoyilari, 4(1), 191-197.
11. Dilmurodovna R. D. XALQ HUNARMANDCHILIGI NAMUNALARINI TAKOMILLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH (ZARDO'ZLIK SAN'ATI MISOLIDA) //IJODKOR O'QITUVCHI. – 2023. – T. 3. – №. 27. – C. 9-12.
12. Dilmurodovna R. D. XALQ HUNARMANDCHILIGI NAMUNALARINI TAKOMILLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH (ZARDO'ZLIK SAN'ATI MISOLIDA) //IJODKOR O'QITUVCHI. – 2023. – T. 3. – №. 27. – C. 9-12.
13. Aylinish va chiziqli sirtlarning tasnifi va amaliy qo'llanilishi. ET Rustamov. Pedagogik tadqiqotlar jurnali 2 (2), 266-269.
14. Chizmachilik fanidan detallarni tahlil qilishga oid qiziqarli masalalar tuzish. RE Toxirovich. The theory of recent scientific research in the field of pedagogy 2 (21 ...
15. Типичные ошибки, допускаемые учащимися при выполнении чертежей по дисциплине инженерная графика. водоема. RE Tohirovich. The theory of recent scientific research in the field of pedagogy 2 (21 ...
16. Loyihalangan rejaga asosan maktabda chizmachilik darsini o'tish. (modellashtirish) ET Rustamov. интернаука, 55-57.
17. Muhandislik va kompyuter grafikasida chiziqli sirtlarning xossalari. ET Rustamov. икро журнал 15 (01), 493-495.

